

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

**Методичні рекомендації
до організації студентської наукової роботи
з дисципліни «Історія України»
для викладачів**

Затверджено
редакційно-видавничою
радою університету,
протокол № 2 від 25.06.2015р.

Харків
НТУ «ХПІ»
2015

Методичні рекомендації до організації студентської наукової роботи з дисципліни «Історія України» для викладачів / уклад. : Ніколаєнко В.І., Мотенко Я.В., Шишкіна Є.К. – Х. : НТУ «ХП», 2015. – 28 с.

Укладачі: В.І. Ніколаєнко,
Я.В. Мотенко,
Є.К. Шишкіна

Рецензенти: М. І. Харламов, канд. іст. наук, доцент
Національного університету цивільного
захисту України
Л. П. Савченко, канд. іст. наук, доцент
НТУ «ХП»

Кафедра політичної історії

ВСТУП

На початку ХХІ століття особливої актуальності для справи реформування системи вітчизняної освіти набуває пошук засобів активізації навчального процесу. У пропонованій роботі як один з засобів розглядається ознайомлення студентів з навичками дослідної роботи. Опанування студентами вмінь вести самостійний пошук потрібної інформації та її використання передбачає їхню участь у роботі науково-дослідних гуртків.

Важливим аспектом даної проблеми є організація роботи науково-дослідного студентського гуртка з вивчення історії України у технічному вищому навчальному закладі. Незважаючи на прогресуючі в сучасній вищій освіті тенденції до вузької суто фахової підготовки технічних спеціалістів, гуманітарні науки залишаються універсальними дисциплінами, які формують у студента вміння зважено ставитися до вирішення складних соціальних проблем і виховують почуття патріотизму та громадянськості. Саме тому вивчення історії України залишається важливою передумовою для успішного опанування студентом комплексу соціально-економічних дисциплін і виховання у майбутнього спеціаліста високих моральних якостей, любові й поваги до своєї країни.

Однак сучасна українська історична наука внаслідок об'єктивних обставин переживає складні трансформаційні процеси. Відбувається фронтальне переосмислення історичних фактів і переоцінка характеристик

багатьох історичних діячів. Інколи навіть історики-фахівці відчують розгубленість за умов, коли змінюються усталені десятиліттями традиційні погляди на вітчизняну історію. Як наслідок, протягом останніх двадцяти років історія України перетворилася на одну з найскладніших дисциплін, особливо для студентів негуманітарних спеціальностей.

За таких умов одним зі шляхів оптимізації вивчення курсу «Історія України» у технічному ВНЗ повинна стати активізація науково-дослідної роботи студентів. Тобто така організація навчальної роботи, яка дозволила б студентам, використовуючи пошук і дослідження маловідомих фактів, сформулювати власне судження про дискусійні питання вітчизняної історії.

Проте ефективність дослідної роботи студентів значною мірою залежить від того, наскільки якісно вона організована. Метою пропонованої роботи є висвітлення одного з можливих варіантів організації роботи науково-дослідного студентського гуртка з вивчення історії України, який, з нашого погляду, доцільно використовувати у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації.

1. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Організація науково-дослідної роботи студентів є досить трудомісткою справою, до того ж у робочому графіку викладача їй, переважно, відведено позааудиторний час. Тому основоположним принципом даної роботи є *особиста зацікавленість* викладача у більш якісному оволодінні студентами певною науковою дисципліною. Поряд з цим, слід наголосити на важливості вміння педагога пояснити студентам практичну значущість його предмету. Адже викладач не повинен недооцінювати прагматичність сучасної молоді. Тому ефективна співпраця викладача можлива лише зі студентами, які

усвідомлюють навички аналітично-пошукової роботи, і, що вміння працювати з інформацією є необхідними для конкурентоспроможного фахівця.

Проте викладачеві не слід забувати і про такий важливий момент роботи зі студентами, як **стимуляція**. Наївним було б чекати від молоді самовідданої роботи, якщо її результати стануть очевидними лише у невизначеному майбутньому. Оскільки науково-дослідна діяльність є продовженням навчальної роботи, на нашу думку, цілком можливо оцінювати працю студента у гуртку згідно з офіційно встановленою шкалою оцінок. Отримані таким чином бали можуть враховуватись при визначенні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Тісний зв'язок програми роботи науково-дослідного студентського гуртка з робочою навчальною програмою повинен допомогти студентам більш успішно опанувати дисципліну і сприяти формуванню наукового світогляду. Викладач повинен допомогти студенту зрозуміти, що навіть широковідомі сторінки історії України, розглянуті під неупередженим кутом зору, можуть містити багато нез'ясованих моментів.

Поряд з цим педагогу слід пам'ятати і про **бажаність міжпредметного зв'язку** у робочій програмі науково-дослідного студентського гуртка, зокрема, з огляду на те, що «Історія України» виконує функцію методологічної і науково-теоретичної основи для подальшого вивчення інших гуманітарних та спеціальних дисциплін. Скеровуючи напрям пошукової роботи студента, викладач має звернути його увагу на те, що відповіді на питання пов'язані з певними суспільними проблемами разом з істориками шукають правознавці, соціологи, культурологи та інші фахівці.

Отже, на нашу думку, буде доцільним скоординувати роботу історичного гуртка з роботою гуртків, які займаються вивченням інших гуманітарних дисциплін.

Неодмінною умовою роботи студентського гуртка повинна бути **гласність**. Засідання гуртка мають бути відкритими, тобто під час їх

проведення можлива (і бажана) присутність студентів, які не є безпосередніми членами гуртка, викладачів кафедр, представників деканату певного факультету. Слід приділяти увагу вчасному інформуванню студентів і викладацького складу ВНЗ щодо проведення засідань гуртка, а також організації студентських наукових конференцій. Не менш важливим моментом є фіксація результатів студентської наукової роботи у вигляді публікацій у відповідних збірниках, а також презентацій їхніх електронних аналогів на сайті ВНЗ.

Як свідчить досвід, важливою запорукою успішної роботи студентського науково-дослідного гуртка є дотримання принципу *регулярності його роботи*. Неприпустимими є тривалі паузи між засіданнями гуртка, несистематичні відвідування студентами консультацій викладача-керівника. Трудова дисципліна повинна бути присутня навіть у такій досить неформальній організації, як студентський гурток.

Таким чином, виходячи з наведених вище міркувань, до основоположних принципів організації науково-дослідної роботи слід віднести:

- 1) особисту зацікавленість викладача;
- 2) свідому участь у роботі гуртка студентів;
- 3) стимуляцію пошукової роботи студентів;
- 4) тісний зв'язок програми роботи науково-дослідного студентського гуртка з робочою навчальною програмою дисципліни «Історія України»;
- 5) міжпредметний зв'язок робочої програми науково-дослідного студентського гуртка;
- 6) гласність роботи студентського гуртка;
- 7) регулярність роботи студентського гуртка.

2. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО ГУРТКА З ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Головною, основоположною засадою діяльності студентського гуртка повинна стати *плановість* його роботи. Наведений нижче перелік робочих етапів має допомогти викладачу раціонально використати час і органічно «вписати» діяльність гуртка у навчальний процес.

Отже, план роботи науково-дослідного студентського гуртка з вивчення історії України містить:

1. Проведення співбесід зі студентами академічних груп з метою виявлення бажаючих брати участь у роботі гуртка.

2. Узгодження місця і часу проведення засідань гуртка з адміністрацією ВНЗ та студентами.

3. Проведення першого, організаційно-настановчого засідання гуртка. Викладач ознайомлює студентів з методами історичного дослідження, структурою писемної наукової роботи і визначає напрямки науково-дослідної роботи студентів.

4. Проведення індивідуальних консультацій для членів гуртка.

5. Обговорення результатів студентської роботи на черговому засіданні гуртка.

6. Участь членів гуртка у проведенні студентських наукових конференцій.

7. Звіт керівника гуртка про проведену роботу на засіданні кафедри.

Слід зазначити, що пошук студентів, зацікавлених спробувати свої сили у науково-дослідній роботі, доцільно здійснювати при проведенні семінарських занять. Оцінюючи змістовність виступу студента, його вміння побудувати свою доповідь, аргументованість відповідей на поставлені запитання, педагог зможе визначити потенційного члена гуртка. Водночас слід звернути увагу майбутнього керівника студентських наукових робіт на таку важливу засаду

його діяльності, як **диференційований підхід** до оцінювання здібностей студента. Адже варто пам'ятати, що доведеться працювати з молоддю, яка опановує негуманітарні спеціальності.

Тому наступною вимогою до керівника студентського гуртка є **вміння поставити перед студентами доступні завдання**. Певно, це один з найскладніших моментів в організації роботи студентського гуртка. Тут потрібно враховувати цілу низку чинників: рівень індивідуальної підготовки окремого студента, його досвід роботи з джерелами, старанність, готовність захищати власну точку зору. Потрібно також урахувати й обсяг загального навчального навантаження, яке припадає на кожного студента, щоб дослідницька робота не погіршувала його загальну успішність.

Оскільки письмові джерела є найбільш зручними та інформативними для використання студентами при вивченні даного курсу, одним з головних робочих моментів для керівника гуртка є **ознайомлення студентів з прийомами критичного аналізу** змісту історичної інформації джерела. Керівник повинен звернути увагу членів гуртка на такі моменти:

1. Зміст історичної інформації джерела, пов'язаний з його соціальним призначенням.
2. Громадянська позиція автора впливає на зміст джерела.
3. На зміст джерела впливають спонукальні мотиви його створення.
4. Достовірність і повнота відомостей, наведених у джерелі, залежать від об'єктивних і суб'єктивних можливостей автора з достатньою повнотою і вірогідністю відобразити ці події.
5. На використання джерел впливає панівна ідеологія в державі.

Лише пояснивши студенту важливість урахування наведених вище моментів, можна певною мірою **знижити ризик появи відвертого плагіату** у роботах членів гуртка.

У зв'язку з цим слід звернути увагу на такий істотний момент у співпраці наукового керівника і студента, як **взаємовідповідальність**. Викладач повинен

пояснити студентів, що консультації – це не приємне дозвілля і нагода поговорити. Кожна консультація – це своєрідний мініекзамен, який перевіряє одночасно і студента, і педагога. Член гуртка має зрозуміти, що зауваження, висловлені керівником, слід обов’язково брати до уваги. Водночас науковий керівник повинен враховувати бажання студента, його схильність до певного виду роботи, індивідуальний стиль написання роботи тощо.

Під час обговорення студентських робіт на засіданні гуртка науковий керівник повинен дотримуватися таких правил:

1. Обов’язкове оголошення на початку засідання гуртка порядку денного.
2. Визначення регламенту виступів (10–15 хвилин).
3. Коректне ставлення до доповідачів. Є неприпустимою принизлива критика доповіді, навіть якщо її автор припустився серйозних помилок.
4. Надання можливості висловитися усім бажаючим, але визначивши попередньо регламент для запитань і зауважень.
5. Неодмінне підбиття підсумків засідання.

Таким чином, основними засадами діяльності студентського гуртка з вивчення історії України мають бути:

- 1) плановість роботи гуртка;
- 2) диференційований підхід до оцінювання здібностей студента;
- 3) доступність для студента визначених завдань;
- 4) ознайомлення членів гуртка з прийомами критичного аналізу змісту історичної інформації джерела;
- 5) боротьба з плагіатом у роботах студентів;
- 6) взаємовідповідальність наукового керівника і студента;
- 7) вчасне узгодження основних організаційних питань.

3. НАПРЯМКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Обрання напрямків науково-дослідної роботи гуртка, безумовно, є індивідуальною справою наукового керівника і співпрацюючих з ним студентів. Проте, на нашу думку, опанування членом гуртка навичок дослідної роботи повинно починатися з досконалого оволодіння її найпростішими видами. Передусім – це вміння написати **конспект певної наукової роботи**, тобто оформити короткий переказ основних ідей, фактів чи дискусійних положень певного документа або наукової роботи власними словами. Наступним, більш складним ступенем підготовки молодого науковця повинно стати вміння **підготувати анотацію**, тобто надати стислі об'єктивні відомості про окрему наукову працю. Серед обов'язкових пунктів анотації мають бути:

1. Назва твору.
2. Тип видання: науковий (монографія, наукова стаття); навчальний (підручник, посібник, довідник); науково-популярний (нарис, стаття).
3. Структура (кількість розділів).
4. Наявність у роботі науково-довідкового апарата і списку використаних джерел та літератури.
5. Стиль тексту (науковий, науково-популярний, публіцистичний, художній).
6. Об'єкт дослідження.
7. Предмет дослідження.
8. Висновки, до яких прийшов автор.

Студентам, які опанували вміння підготовки анотації, можна доручити роботу над **рецензією**. Для члена гуртка є важливим навчитися робити критичний аналіз певної наукової праці, вміти вказати на її позитивні сторони, визначити ступінь новизни і, водночас, виявити недоліки роботи, висловити незгоду з певними положеннями або заперечити ті чи інші твердження.

Підготовка реферату є показником певного ступеня зрілості молодого науковця, його заявкою на здатність самостійно вести пошук необхідної інформації і творчо опрацьовувати її. Індивідуальна письмова робота студента, присвячена висвітленню певного питання, повинна також сприяти поглибленому вивченню актуальних питань курсу «Історія України».

Теми рефератів у кожного з членів студентського наукового гуртка мають бути різними. Тему дослідження гуртківець обирає сам або за рекомендацією наукового керівника. Під час консультацій науковому керівнику слід звернути увагу студентів на обов'язкове дотримання вимог до побудови структури наукової роботи. Остання неодмінно передбачає:

1. Титульний аркуш.
2. Зміст.
3. Вступ: актуальність теми дослідження; об'єкт дослідження; предмет дослідження; хронологічні межі дослідження; територіальні рамки дослідження; мета роботи; коротка історіографія питання.
4. Основна частина (мінімум 2 розділи).
5. Висновки.
6. Список літератури в алфавітному порядку.

Загальний обсяг роботи може складати 10–12 аркушів машинописного тексту формату А4. Обов'язковою умовою підготовки реферату повинна бути наявність науково-довідкового апарату.

Захист реферату може відбуватися на зборах гуртка і під час проведення студентських наукових конференцій. Тому є доцільним ознайомити членів гуртка з методикою підготовки тез доповіді.

Тези – стислий виклад основних моментів дослідження, який повинен коротко розкрити завдання, поставлені у науковій роботі і розповісти про її результати.

Під час підготовки усної доповіді науковий керівник має звернути увагу студента на такі моменти:

1. Усна доповідь теж повинна мати свою структуру: вступ, основну частину, висновок.

2. У доповідача має бути наготові план власної доповіді з виписаними основними статистичними даними.

3. Під час дискусії слід передусім уважно вислухати опонента.

4. Докази учасника дискусії повинні бути аргументовані.

Важливим напрямком роботи гуртка є підготовка студентів до участі у Всеукраїнській студентській олімпіаді з навчальних дисциплін, напрямів та спеціальностей серед студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Всеукраїнська студентська олімпіада – це змагання студентів у творчому застосуванні здобутих знань, умінь і навичок, а також у професійній підготовці майбутніх спеціалістів. Олімпіада проводиться щороку з метою підвищення якості підготовки фахівців, системного вдосконалення навчального процесу, активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Її основними завданнями є стимулювання творчої праці студентів, педагогічних та науково-педагогічних працівників, формування кадрового потенціалу для дослідницької, виробничої, адміністративної і підприємницької діяльності та відбір студентів для участі в міжнародних олімпіадах.

Керівником олімпіади є Міністерство освіти і науки України. Змагання проводяться з навчальних дисциплін, напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою в Україні. Організатором та координатором заходу є Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, на який покладається організаційно-методичне забезпечення проведення олімпіади.

Олімпіада з навчальної дисципліни є творчим змаганням з дисциплін циклів гуманітарної, соціально-економічної та природничо-технічної підготовки студентів, які вивчають відповідну дисципліну в поточному році або закінчили її вивчати в минулому.

Олімпіада з напрямку, спеціальності – це творче змагання з професійної та практичної підготовки студентів старших курсів згідно з напрямками і спеціальностями, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями.

Для організації та проведення олімпіади створюється Всеукраїнський організаційний комітет, персональний склад якого затверджується наказом МОН України. До складу Всеукраїнського організаційного комітету включаються представники МОН України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади. Всеукраїнський організаційний комітет розробляє положення, методичні рекомендації щодо організації та проведення олімпіади, формує план її проведення на наступний навчальний рік відповідно до пропозицій вищих навчальних закладів. Всеукраїнський організаційний комітет також визначає порядок, аналізує і контролює хід проведення змагання на всіх його етапах, надає практичну допомогу вищим навчальним закладам в організації олімпіади та забезпечує їх необхідними інформаційними матеріалами і за поданням журі визначає переможців. Для організації та проведення I і II етапів олімпіади у вищих навчальних закладах створюються організаційні комітети, журі, апеляційні комісії. До складу оргкомітету I етапу входять педагогічні, науково-педагогічні працівники, аспіранти, представники органів студентського самоврядування тощо. Головою оргкомітету призначається ректор або один із проректорів вищого навчального закладу, де відбувається захід.

Олімпіада проводиться у два етапи:

I етап – у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації;

II етап – у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації, які визначаються МОН України (базові вищі навчальні заклади).

I та II етапи олімпіади складаються з турів. Їх кількість (теоретичний, практичний, експериментальний тощо), форми проведення (письмові роботи,

співбесіди, тестування тощо) на кожному етапі визначають оргкомітети. I етап проводиться у січні – лютому поточного року з навчальних дисциплін (які вивчались не менше семестру), напрямів та спеціальностей.

Оргкомітет підводить підсумки I етапу олімпіади та рекомендує переможців для участі в II етапі. II етап проводиться в квітні – травні поточного року. Строк його проведення визначається оргкомітетами базових вищих навчальних закладів і затверджується наказом МОН України.

Базовий вищий навчальний заклад надсилає листи-запрошення з інформацією про умови проведення II етапу олімпіади, тематику завдань з відповідної навчальної дисципліни, на пряму вищим навчальним закладам, студенти яких можуть брати у ньому участь. Кількісний склад учасників II етапу установлює оргкомітет базового вищого навчального закладу у рівній кількості від кожного ВНЗ.

Переможці кожного з етапів олімпіади визначаються за сумарною кількістю балів, набраних на всіх обов'язкових турах.

Таким чином, серед можливих напрямків науково-дослідної роботи студентського гуртка, передусім, слід назвати: конспектування наукової роботи, анотацію, рецензію, підготовку реферату, тез доповіді, усну доповідь на засіданні гуртка або студентській конференції, участь у Всеукраїнській студентській олімпіаді серед студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації.

4. ПІДГОТОВКА СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Серйозним іспитом для членів науково-дослідного студентського гуртка є участь у проведенні *студентської науково-практичної конференції*. Вона є однією з найбільш поширених форм науково-дослідної роботи студентів, що включає теоретичні наукові доповіді та обговорення шляхів вирішення

практичних завдань. Слід також зазначити, що традиційне поняття «конференція» на сьогодні збагатилося ознаками, властивими дистанційному спілкуванню, яке з допомогою електронної пошти, відео- й аудіокомунікацій дозволяє організувати інтерактивний діалог серед віддалених один від одного фізичних користувачів.

Студентські наукові конференції вважаються невід'ємною формою **висвітлення підсумків наукової роботи** (реферату, курсової, бакалаврської чи магістерської роботи) і водночас ефективним засобом об'єктивного вияву обдарованої студентської молоді, реалізації набутих нею здібностей, стимулювання потреби у творчому оволодінні знаннями, активізації навчально-пізнавальної діяльності. Конференція повинна не лише підтвердити належний рівень виконаної наукової роботи, а й показати студента-дослідника як особистість. Саме на таких заходах під час наукових дискусій виробляється самостійність, оригінальність висловлювання, уміння обґрунтовувати власну позицію, спростовувати хибні думки, відбувається опанування мистецтвом аргументованої полеміки.

Завданням конференції є також **установлення творчих контактів і розширення міжнародних наукових зв'язків** між молоддю регіонів України та молоддю інших країн; стимулювання зацікавленості студентів до громадської діяльності; створення умов для реалізації інноваційного потенціалу молоді.

Такі конференції сприяють установленню тісних зв'язків між ВНЗ й організаціями, підприємствами, установами, а також допомагають студентам застосовувати теорію на практиці.

Характерною рисою науково-практичної конференції є складність організації. Участь у конференції повинна бути корисною й цікавою студентам і викладачам. Тому організація і проведення конференції вимагає від організаторів та учасників певної уваги й терпіння.

Робота над підготовкою конференції проводиться упродовж навчального року. Така конференція виступає яскравим прикладом високого рівня співпраці

студентів та адміністрації. У коло обов'язків студентів входить розробка проекту конференції з планом, виділення основних наукових напрямків, підготовка й розсилка інформаційних листів, збір заявок і матеріалів учасників, підготовка приміщень, зустріч гостей, реєстрація учасників та ін. У свою чергу, наукові керівники беруть участь у науковому супроводі конференції (коректування програми конференції, координація роботи наукових керівників секцій, редакція матеріалів конференції, залучення провідних учених до роботи конференції та ін.). Отже, досягається максимальне співвідношення ініціативи й самостійності студентів з науково-організаційною діяльністю адміністрації університету.

Важливою передумовою успішної організації конференції є наявність у ВНЗ ефективно діючого **студентського наукового товариства (СНТ)**. Студентське наукове товариство – це молодіжна громадська неприбуткова наукова організація ВНЗ, що об'єднує студентів на засадах добровільної участі та спільності інтересів наукового спрямування. Студентське наукове товариство водночас є громадським дорадчим органом при проректорі з наукової роботи. **Рада СНТ університету** затверджується наказом по вузу і є керівним органом, який координує роботу всіх структурних підрозділів навчального закладу, спрямовану на організацію та проведення наукових досліджень студентів. На рівні факультету організацію наукової роботи студентів здійснює відповідний заступник декана по факультету; на рівні кафедри – відповідальний за **студентську наукову роботу (СНР)** на кафедрі; в академічній групі - відповідальний за СНР у групі та куратор групи. Основними завданнями Ради СНТ університету є:

1) залучення якомога більшої кількості студентів до науково-дослідної роботи у різних структурних підрозділах ВНЗ;

2) організація науково-методичних конференцій, нарад і семінарів професорсько-викладацького складу з питань постановки СНР;

3) моральне та матеріальне заохочення наукової роботи студентів, сприяння публікації кращих студентських робіт;

4) розроблення положень і рекомендацій з удосконалення організації науково-дослідної роботи студентів у навчальному закладі;

5) ведення обліку та звітності СНР;

6) обмін досвідом роботи з радами СНТ інших навчальних закладів;

7) упровадження передового досвіду з питань СНР у діяльність університету, його факультетів і кафедр.

Раду СНТ очолює проректор з наукової роботи. До складу ради входить голова СНТ, голови СНТ факультетів (заступники деканів з СНР факультетів). Рада СНТ проводить таку роботу:

1) заслуховує звіти, розглядає і контролює виконання планів роботи факультетських рад СНТ;

2) систематично аналізує стан наукової роботи студентів на кафедрах, розглядає пропозиції та рекомендації, спрямовані на її вдосконалення;

3) забезпечує участь студентів у міжнародних, всеукраїнських, міжвузівських конференціях, конкурсах, виставках, олімпіадах та інших заходах Міністерства освіти і науки України, НАН України, інших наукових та освітніх установ;

4) надає Міністерству освіти і науки України звіти про проведення конкурсів та олімпіад, а також звіт про роботу СНТ за поточний рік.

Організаційну основу Ради СНТ становлять факультетські ради СНТ, що затверджуються наказом ректора за поданням деканатів. Основними завданнями ради СНТ факультету є:

1) розробка планів та організація роботи студентських гуртків з СНР;

2) підготовка команд для участі у Всеукраїнській студентській олімпіаді;

3) відбір студентських робіт для Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з різних напрямків та спеціальностей;

4) організація науково-методичних конференцій, нарад і семінарів професорсько-викладацького складу факультету з питань удосконалення СНР на факультеті;

5) пропаганда досягнень наукової роботи студентів факультету, сприяння публікації кращих наукових студентських робіт;

6) розроблення положень і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення організації СНР факультету.

Рада СНТ факультету працює за планом, узгодженим з СНТ вищого навчального закладу. Вона звітує про свою роботу перед радою СНТ ВНЗ, систематично заслуховує звіти, розглядає і затверджує плани наукової роботи студентів на кафедрах; забезпечує участь студентів у міжнародних, всеукраїнських, міжвузівських та міжфакультетських конференціях, виставках, олімпіадах, конкурсах та інших заходах, що проводять Міністерство освіти і науки України, НАН України, інші наукові та освітні заклади.

Керівництво науково-дослідною роботою студентів здійснюють науково-педагогічні працівники ВНЗ, а також співробітники науково-дослідної частини ВНЗ. Науково-дослідну роботу студентів зазначають у загальних планах навчально-виховної і наукової роботи ВНЗ, факультету, кафедри.

Отже, *основними завданнями СНТ* є:

1) пошук обдарованої молоді, здатної генерувати наукові ідеї;
2) виховання гармонійно розвиненої особистості студента;
3) реалізація наукової складової підготовки фахівця певного напрямку;
4) забезпечення спадковості наукових шкіл та безперервності наукового пошуку;

5) розкриття і розвиток хисту студентів у різних напрямках наукової діяльності;

6) закріплення у студентів теоретичних та практичних знань, розвитку творчого мислення;

7) набуття студентами досвіду організації та участі у науково-дослідній роботі, наукових дискусіях, конференціях, семінарах тощо;

8) здійснення науково-дослідної та науково-практичної діяльності шляхом залучення студентів на добровільних засадах до самостійної або колективної науково-дослідної та громадської організаційної роботи;

9) формування внутрішніх та міжвузівських комунікативних наукових зв'язків;

10) розширення світогляду молодшої людини;

11) забезпечення іміджу та високого наукового рейтингу ВНЗ.

Основні напрямки роботи СНТ полягають в організації та проведенні (самостійно чи спільно з іншими організаціями) наукових конференцій, конкурсів, семінарів, круглих столів, дебатів, тощо; інформуванні та забезпеченні участі студентів у наукових заходах (конференціях, конкурсах, олімпіадах, семінарах тощо), що проводяться іншими організаціями; розсилці інформації по електронній базі даних членів СНТ.

Таким чином, виходячи з наведених вище міркувань, до основоположних принципів організації студентської науково-практичної конференції слід віднести:

1) інтегрованість у загальний план навчально-виховної роботи ВНЗ;

2) спрямованість на вирішення не лише теоретичних, а й практичних завдань;

3) узгодженість студентських ініціатив з науково-організаційною діяльністю адміністрації ВНЗ;

4) чітко скоординована діяльність університетського студентського наукового товариства.

Окремо слід згадати про причини, що стримують науковий пошук студентів. Серед них слід назвати затримку публікації статті, запровадження введення оплати за друкування матеріалів, не завжди належне відзначення кращих публікацій, кращих виступів студентів тощо. Перегляд програм

конференцій показує, наскільки важливо з метою морального стимулу викладачів і подальшого наукового пошуку студентів **здійснення тісного співробітництва «студент—викладач—науковець»**. Разом з прізвищами учасників наукового форуму необхідно подавати і назву їх доповіді, і прізвище наукового керівника. Наукову роботу студентів обов'язково потрібно заохочувати. Студенти-переможці конкурсів, олімпіад, конференцій, їх наукові керівники, активні учасники і організатори СНР можуть відзначатися: дипломами і грамотами Міністерства освіти і науки України; грамотами та дипломами ВНЗ; грошовими преміями. Молоді науковці, які проявили здібності до науково-дослідної роботи і досягли успіхів (відзначені на конкурсах, олімпіадах, конференціях тощо) повинні мати переваги при вступі до магістратури та аспірантури.

Одним з важливих аспектів підготовки студента-науковця до участі в конференції є **обрання теми дослідження**. Допмагаючи у виборі напрямку науково-дослідницької роботи, науковий керівник має врахувати, що пошуково-дослідницька тема повинна бути:

- 1) актуальною як з практичної, так і з теоретичної точок зору;
- 2) посильною для виконання;
- 3) перспективною для подальшого продовження роботи в цьому напрямку у студентському науковому товаристві;
- 4) достатньо забезпеченою відповідним первинним матеріалом;
- 5) цікавою для дослідника, що стимулює пошукову ініціативу.

Слід намітити план та етапи основних заходів подальшої роботи над темою. Для їх реалізації потрібно передбачити:

- 1) обґрунтування теми, вибір об'єкта і визначення мети дослідження;
- 2) добір і аналіз наукової літератури з обраної теми, розробку гіпотези;
- 3) складання плану та структури роботи, розробку програми і методики дослідження;
- 4) проведення дослідження і узагальнення його результатів, висновки;

- 5) оформлення пошуково-дослідницької роботи;
- 6) рецензування роботи, захист одержаних результатів.

Викладення проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження оформлюється у вигляді наукової статті. **Написання наукової статті** вимагає передусім чіткого уявлення про рівень розробки досліджуваної теми в науці. Ось чому науковий керівник має орієнтувати студента на ознайомлення із основною літературою, що стосується обраної теми (монографії, статті).

Посилює достовірність одержаних результатів комбіноване використання джерел різних типів, але дуже важливо, щоб ці джерела точно відповідали поставленим завданням і співвідносилися з темою наукової роботи.

Традиційно **структура наукової роботи** містить такі компоненти: вступ, основну частину, висновки, список використаної літератури. Можливі також список умовних скорочень, список використаних джерел і додатки. Порядок викладення автором своїх ідей у статті виглядає таким чином:

1. Вступ – постановка наукової проблеми, її актуальність, зв'язок з найважливішими завданнями, що постають перед Україною, значення для розвитку певної галузі науки або практичної діяльності (1 абзац або 5–10 рядків);

2. Основні (останні за часом) дослідження і публікації, на які спирається автор; сучасні погляди на проблему; труднощі при розробці даного питання, виділення невирішених питань у межах загальної проблеми, яким присвячена стаття (0,5–2 сторінки);

3. Формулювання мети статті (постановка завдання) – висловлюється головна ідея даної публікації, яка суттєво відрізняється від сучасних уявлень про проблему, доповнює або поглиблює вже відомі підходи; звертається увага на введення до наукового обігу нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або уточнення відомих раніше, але недостатньо вивчених. Мета статті випливає з постановки наукової проблеми та огляду основних публікацій з теми (1 абзац, або 5–10 рядків).

4. Викладення змісту власного дослідження – основна частина статті. В ній висвітлюються основні положення і результати наукового дослідження, особисті ідеї, думки, отримані наукові факти, виявлені закономірності, зв'язки, тенденції, методика отримання та аналіз фактичного матеріалу, особистий внесок автора в досягнення і реалізацію основних висновків тощо (5–6 сторінок).

5. Висновок, в якому формулюється основний умовивід автора, зміст висновків і рекомендацій, їх значення для теорії і практики, суспільна значущість; коротко накреслюються перспективи подальших розвідок з теми (1/3 сторінки).

Наукова стаття надсилається до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, які публікуються в окремих номерах журналів або збірниках у виглядів пам'ятки авторам. Оптимальний обсяг наукової статті 6–12 сторінок (0,5–0,7 друк. арк.).

Рукопис статті, як правило, має містити повну назву роботи, прізвище та ініціали автора, анотацію (на окремій сторінці), список використаної літератури.

Жанр наукової статті вимагає дотримання певних правил:

1. У правому верхньому куті розміщуються прізвище та ініціали автора (ініціали ставлять перед прізвищем); за необхідності вказуються відомості, що доповнюють дані про автора.

2. Назва статті стисло відбиває її головну ідею, думку (якомога менше слів, краще – до п'яти).

3. Слід уникати стилю наукового звіту або науково-популярної статті.

4. Недоцільно ставити риторичні запитання; мають переважати розповідні речення.

5. Не слід перевантажувати текст цифрами. При переліках тих чи інших думок, положень, перелік елементів, позицій слід починати з нового рядка, відокремлюючи їх один від одного крапкою з комою.

6. У тексті прийнятним є використання різних видів переліку: спочатку, на початку, спершу, потім, далі, нарешті; по-перше, по-друге, по-третє; на першому етапі, на другому етапі.

7. Цитати в статті використовуються дуже рідко; необхідно зазначити основну ідею, вказати прізвище автора, який уперше її висловив.

8. Посилання на спеціалістів подаються на початку статті, основний обсяг роботи присвячують викладу власних думок; для підтвердження достовірності своїх висновків і рекомендацій не слід наводити висловлювання інших учених, оскільки це свідчить, що ідея дослідника не нова, була відома раніше і не підлягає сумніву.

9. Стаття має завершуватися конкретними висновками і рекомендаціями.

Рукопис статті підписується автором і подається до редакції у друкованому та електронному варіантах. Особливо цінними є статті, опубліковані у фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України.

Таким чином, підготовка наукової роботи може бути:

1) пошуком нових підходів та способів вирішення традиційних проблем;
2) зіставленням протилежних точок зору (концепцій, підходів) на предмет, який досліджується у роботі;

3) заповненням прогалин у знаннях із конкретної проблеми (при такому підході пошук чи збір фактів стає самоціллю та найціннішим елементом наукової роботи);

4) розробкою нових концепцій, теорій та підходів.

Отже, участь у організації і проведенні студентських науково-практичних конференцій є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки і виховання спеціалістів з вищою освітою.

Студентські науково-практичні конференції є ефективним засобом для вияву своїх здібностей обдарованій студентській молоді, стимулювання потреби у творчому оволодінні знаннями, активізації навчально-пізнавальної діяльності. Молоді дослідники отримують можливість виступити зі своєю

роботою перед широкою аудиторією, що стимулює їх ретельніше опрацьовувати майбутній виступ, удосконалювати ораторські здібності. Крім того, кожен може порівняти, як його робота виглядає на загальному рівні, і зробити відповідні висновки. Таким чином, підготовка наукових конференцій і їх учасників має становити цілісну особистісно-орієнтовану систему з чітко визначеними цілями, завданнями і функціями.

ВИСНОВКИ

Активні трансформаційні процеси, які на сучасному етапі переживає національна система вищої освіти є передумовою входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти. Реалізація вищою школою України ідей Болонського процесу має на меті підготовку конкурентоспроможних фахівців. У свою чергу, це вимагає від педагогічних колективів вітчизняних закладів освіти обов'язкового ознайомлення студентів з прийомами аналітично-пошукової роботи, селекції інформації та публічного виступу. Внаслідок специфіки побудови навчального процесу у вітчизняній вищій школі, це завдання одними з перших мають виконати викладачі гуманітарних дисциплін, зокрема – викладачі історії України.

Вивчення історії своєї Батьківщини повинно не лише сприяти формуванню у студента ерудиції та високих моральних якостей, а й розвивати його творчі здібності. Одним зі шляхів вирішення цього завдання є залучення студента до участі у роботі науково-дослідного студентського гуртка з вивчення історії України. Організація такого виду студентської роботи передбачає певну відповідальність за витрачений особистий час викладача і студента. Тому при побудові роботи гуртка слід урахувувати низку чинників, а саме: особисту мотивацію учасників гуртка, взаємозв'язок студентської наукової роботи і робочої навчальної програми з історії України, міждисциплінарні зв'язки, взаємну відповідальність наукового керівника і

студента, доцільність напрямків роботи гуртка, реальність поставлених перед студентами завдань. Координація дії цих чинників для досягнення максимально ефективної роботи гуртка можлива завдяки чіткому визначенню мети роботи гуртка, об'єктивній оцінці особистих здібностей студентів і їхнього керівника та своєчасному плануванню роботи гуртка. Важливим свідченням ефективності роботи гуртка є участь його вихованців у студентських олімпіадах та науково-практичних конференціях, що вимагає від молодих науковців свідомого ставлення до виконання завдань, орієнтації на самостійну роботу, критичного ставлення до результатів своєї праці.

Слід також відзначити, що розвиток студентських наукових досліджень безпосередньо впливає на якість навчального процесу, оскільки вони змінюють не лише вимоги до рівня знань студентів, а й сам процес навчання і його структуру у вищій школі, підвищуючи ступінь підготовленості майбутніх спеціалістів, їхній творчий практичний кругозір.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Веников В.А. Мировоззренческие и воспитательные аспекты преподавания технических дисциплин / В.А. Веников, Я.А. Шнейберг. – М. : Высшая школа, 1997. – 110 с.
2. Глущенко А.А. Влияние интеграции учебной и научной деятельности преподавателя высшей школы на качество подготовки специалиста : автореф. дисс. д-ра пед. наук : 13.00.08 / А.А. Глущенко ; Таганрогский гос. радиотехн. ун-т. – М., 1998. – 38 с.
3. Кловак Г.Т. Генеза підготовки майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах України (кінець XIX– XX століття) : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.01 / Г.Т. Кловак ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2005. – 40 с.
4. Кульчицький С. Історія і час (роздуми історика) / С. Кульчицький // Укр. іст. журн. – 1992. – № 4. – С. 3–11.
5. Леднев В.С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы / В.С. Леднев. – М. : Высшая школа, 1991. – 224 с.
6. Лузік Е.В. Організація наукової діяльності студентів вищих навчальних закладів / Е.В. Лузік // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи : зб. наук. праць / за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало. – К., 2003. – С. 380–395.
7. Матвейчук Н.М. Совершенствование форм и методов обучения студентов общественным наукам / Н.М. Матвейчук, Л.Е. Бернштейн. – К. : Высшая школа, 1981. – 40 с.
8. Організація самостійної роботи студентів з вивчення курсу «Історія України» : методичні рекомендації для викладачів і студентів усіх спеціальностей / уклад. С.І. Мешковая, В.І. Силантьєв; за ред. В.І. Ніколаєнка. – Х. : НТУ «ХПІ», 2007. – 67 с.

9. Основы научных исследований : учебник для техн. вузов / под ред. В.И. Крутова, В.В. Попова. – М. : Наука, 1989. – 598 с.
10. Потульницький В.А. Українська та світова історична наука / В.А. Потульницький // Укр. іст. журн. – 2000. – № 3. – С. 22–44.
11. Сидорчук Н.Г. Деякі підходи до вивчення феномена науково-дослідної діяльності майбутніх учителів / Н.Г. Сидорчук // Вісник Житомирського педагогічного університету, 2003. – № 12. – С. 74–78.
12. Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посіб. / П.І. Сікорський. – К. : Вид-во Європейського університету, 2004. – 127 с.
13. Таранов И.Е. Пути реализации воспитательного потенциала ВУЗа: методология, методика, опыт / И.Е. Таранов, В.И. Чепринов, Н.Ф. Николаевский. – Х. : ХГУ, 1988. – 190 с.
14. Чернобровкін В.М. Принципи організації науково-дослідної діяльності студентів у світлі Болонських ініціатив / В.М. Чернобровкін // Освіта Донбасу. – 2005. – № 3. – С. 35–37.
15. Шишкіна Є.К., Носирєв О.О. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / Є.К.Шишкіна, О.О. Носирєв. – Х. : Діса плюс, 2014. – 200 с

З М І С Т

ВСТУП.....	3
1. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	4
2. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО ГУРТКА З ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.....	6
3. НАПРЯМКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	9
4. ПІДГОТОВКА СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ.....	14
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	25

Методичні рекомендації до організації студентської наукової роботи з вивчення
дисципліни «Історія України» для викладачів

Укладачі: НІКОЛАЄНКО Віталій Іванович,
МОТЕНКО Ярослав Володимирович,
ШИШКІНА Євгенія Костянтинівна.

Відповідальний за випуск В. І. Ніколаєнко

Роботу до видання рекомендував О. М. Поступний

Редактор Ю.І.Гуренко

План 2015 р., поз. 205

Підп. до друку 23.11.2015 р. Формат 60х84 1/16. Папір офісний. RISO-друк.

Гарнітура Таймс. Ум.друк.арк. 1,63 Наклад 50 прим. Зам. № 43

Ціна договірна

Видавничий центр НТУ «ХПІ»

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК №3657 від 24.12.2009 р.

61002, Харків, вул. Фрунзе, 21